

УДК 336.02 (477)

Доц. О.Я. Савчук, канд. екон. наук –

Львівський ДУНТіУ ім. В. Чорновола; доц. Н.В. Савчук, канд. екон. наук –

Львівська ДФА; студ. О.О. Савчук – Львівський ДУНТіУ ім. В. Чорновола

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНУ

Порушено проблематику стратегії та політики системи місцевого самоврядування у контексті поглиблення процесів регіоналізації країни. Розроблено модель механізму формування податкової стратегії регіону. Встановлено, що для раціонального використання наявного ресурсного потенціалу розвитку територій можливим є запровадження інститутів самоорганізації, що є важливою формою підвищення активності територіальної громади. Це стосується і вибору моделі взаємодії бізнесу та органів влади на регіональному рівні, обґрунтування податкових механізмів реалізації пріоритетів розвитку регіонів.

Ключові слова: податки, податкова політика, місцеве оподаткування, механізм податкової стратегії.

Вступ. Сучасне формування стратегії та політики системи місцевого оподаткування в Україні повинно бути в основі стратегічного управління розвитком регіону. Моделі взаємодії бізнесу та регіональних органів влади мають ґрунтуватися на необхідності запровадження інноваційних механізмів реалізації мети та цілей стратегії розвитку регіону.

Подальше поглиблення процесів регіоналізації сучасного розвитку України потребує активізації наукового пошуку в напрямі обґрунтування та реалізації стратегічних перспектив інноваційного розвитку регіонів з урахуванням їхнього фіскального потенціалу. На сьогодні створені певні інституційні, правові, соціально-економічні, інфраструктурні передумови запровадження механізму формування податкової стратегії розвитку регіону, яку доцільно вважати інноваційною у системі місцевого оподаткування.

Державна стратегія регіонального розвитку до 2015 р. та відповідних стратегій розвитку регіонів актуалізує проблему визначення оптимальних механізмів місцевого оподаткування для реалізації цілей та визначених інноваційних пріоритетів їхнього розвитку, а також ролі та завдань регіональних органів влади. Тоді як недостатня увага приділяється питанням щодо розроблення інноваційних механізмів реалізації податкової стратегії розвитку регіону з урахуванням системи місцевого оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнення сучасних наукових підходів щодо розроблення стратегії розвитку регіонів [1-4] дає змогу сформулювати низку принципів положень.

По-перше, податкова стратегія розвитку регіону:

- має бути узагальненою моделлю дій, необхідних для досягнення поставлених цілей оподаткування на основі обраних критеріїв (показників) та ефективного розподілу податків;
- повинна забезпечувати якісне визначення напрямів розвитку території у довготерміновій перспективі, спрямованої на зміцнення позицій регіону на національному та світовому рівнях на основі запровадження та реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку.

По-друге, розроблення податкової стратегії розвитку регіону передбачає визначення мети, цілей, пріоритетних напрямів, інноваційних пріоритетів

та завдань щодо їхньої реалізації у сферах діяльності податкоплатників, а також комплексу відповідних заходів, дій та рішень для досягнення мети сталого розвитку регіону. Податкова стратегія розвитку регіону повинна базуватися на вивченні регіональних потреб (економічних, соціальних, екологічних), територіальних інтересів, встановлених цільових орієнтирах розвитку, які перебувають у сфері кінцевого соціального споживання, мотивації дій. Основою реалізації стратегії є відтворювальний потенціал території.

По-третє, у сучасних посткризових умовах наявність податкової стратегії розвитку регіону забезпечила б такі можливості:

- координацію розвитку району на вирішення основних проблем, зокрема збереження підприємницького потенціалу регіону, що безумовно зменшить нагальність соціальних питань;
- підвищення керованості соціально-економічних процесів та швидкість реакції на зміни, нові можливості, загрозливі тенденції;
- оцінювання альтернативних варіантів використання інвестиційних ресурсів у стратегічно обґрунтовані інноваційні проекти;
- стабілізація внутрішнього середовища, протидія виникненню негативних тенденцій.

По-четверте, наявна диференціація регіонів України за важливими соціально-економічними показниками свідчить про те, що універсальні податкові методи та способи вирішення проблем не завжди є ефективними, якщо вони не будуть спеціально пристосованими до особливостей конкретного регіону та водночас до всієї фінансово-економічної системи країни. Саме це потребує чіткого визначення цільових орієнтирів, напрямів та механізмів місцевого оподаткування з урахуванням думки громадськості.

По-п'яте, відсутність податкової стратегії розвитку на місцевому рівні, а відтак й невизначеність мети та цілей фінансово-економічного розвитку регіонів, супроводжується виникненням системи ризиків, розвитком небажаних соціально-економічних тенденцій. Зрозуміло, що механізм реалізації стратегії розвитку регіону базується на діючому нормативно-правовому забезпеченні, має бути спрямований на реалізацію положень Конституції України, враховує сформовану на сьогодні правову основу управління розвитком регіону, яка закладена у Законах України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про місцеві державні адміністрації", Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів", ключові положення Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 р. та в інших нормативно-правових актах, які регулюють розвиток територій на державному та регіональному рівнях.

Постановка завдання, мета дослідження. Важливим принципом реалізації податкової стратегії розвитку на місцевому рівні є координація дій усіх рівнів управління, заснована на системі колективної відповідальності "держава – регіон – територіальна громада – людина". Водночас ще й досі не вирішено фундаментальні проблеми визначення стратегій податкового розвитку та управлінських моделей їхньої реалізації в ринкових умовах.

Метою є дослідження елементів реалізації інноваційної регіональної податкової стратегії розвитку і розроблення відповідного механізму формування податкової стратегії розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи зарубіжний та національний досвід стратегічного управління розвитком, ефективність розроблення та реалізації стратегій розвитку певних територій, зауважимо, що "... в сучасному середовищі, що змінюється, вибрана стратегія, власне, не є чинником успіху, але привносить певне осмислення дій та порядок. Успіх притаманний тим територіям, чії стратегії орієнтуються на активне використання внутрішнього потенціалу для змін зовнішнього середовища, а не просто здійснюють пристосування та адаптацію до змін у просторі" [3, с. 135].

Розвиваючи цю думку, зазначимо важливість науково-обґрунтованого визначення податкових засад розвитку на регіональному рівні, які можуть виконувати роль вмонтованих в економічну систему стимуляторів здійснення стратегії соціально-економічного розвитку регіону загалом. У цьому контексті на перший план виходять завдання створення цілісної концептуально – стратегічної, політико-правової та організаційно-управлінської системи, за допомогою якої можна реалізовувати встановлені стратегічні цілі місцевого оподаткування, напрями, засоби та інструменти податкової політики на місцях з метою створення необхідного підприємницького та інвестиційного клімату. Для цього необхідно визначити потрібні ресурси, оцінити можливі соціально-економічні та фінансові ефекти [4, с. 62].

Цей підхід передбачає послідовне здійснення етапів визначення оптимізації оподаткування, де регіон виступає повноцінним суб'єктом фінансово-економічної діяльності, виконуючи важливі функції активізації фінансово-економічної та соціальної діяльності, реалізації визначених у стратегії розвитку регіону територіальних пріоритетів.

Не менш важливим є завдання обґрунтування моделі взаємодії бізнес-структур та органів влади на регіональному рівні. Сутність цих моделей зводиться до визначення ролі та основних функцій регіональних органів влади в управлінні економічними процесами, а зміст визначається економічними можливостями регіону (наприклад, потенціалом комунальної власності, наявним природоресурсним потенціалом території, наявністю та масштабами бюджету розвитку тощо).

Відповідно регіони потребують, з одного боку, чіткого обґрунтованого визначення податкових пріоритетів, а з іншого, – оцінювання власних і потенційно можливих джерел забезпечення реалізації цих пріоритетів. За цією моделлю регіональні органи влади виступають як самостійні суб'єкти економічного процесу, визначають особливості залучення територіального потенціалу розвитку до бізнес-процесів. Насамперед, це стосується напрямів, форм, механізмів використання фінансових ресурсів, які є територіальним базисом розвитку об'єктів виробничої та невиробничої структури.

Можливою є також форма реалізації моделі, в якій регіональні органи управління виконують роль посередника або координатора, коли до їх основних функцій належить створення умов взаємодії учасників регіонального розвитку, що, на відміну від першої моделі, наповнює новим змістом регіональну політику оподаткування. У цьому випадку інструментами реалізації визначених інноваційних цілей та пріоритетів є програмно-цільовий метод

управління регіональним розвитком, а також постійний моніторинг реалізації фінансових пріоритетів розвитку регіону, здійснення контролю за виконанням регіональних програм та проектів.

Принципово відрізняється від наведених вище моделей, в якій регіональні органи влади виступають у ролі каталізаторів економічних процесів та здійснюють активне стимулювання створення нових податкоплатників. Саме у цьому випадку найважливішим інструментом управлінського впливу на розвиток бізнес-середовища, темпи та масштаби фінансових потоків на рівні регіону стає податкова політика (обсяги та види місцевих податків), інформаційна, соціальна, інвестиційна, інноваційна, галузева політика, що сукупно визначають зміст та напрями економічних процесів.

Реалізація будь-якої моделі потребує формування системного управлінського впливу, спрямованого на подолання розриву між розвитком ринкових відносин та економічних інститутів, створення ефективної державної та регіональної економічної політики з метою здійснення реструктуризації виробництва та управління. Водночас потребують запровадження нові організаційно-управлінські відносини, нові методи і методики співпраці різних гілок влади та підприємництва у реалізації податкової стратегії розвитку та пріоритетів, фінансові механізми реалізації стратегії розвитку регіону.

Перевагами налагодженої на системній основі взаємодії бізнесу та влади є певна прозорість їхньої діяльності, запровадження методу "прямих" та "зворотних" зв'язків, створення системи суспільного контролю, сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства, інформаційна відкритість влади та бізнесу в реалізації соціально та економічно значущих інноваційних проектів регіону. Основним критерієм оцінювання ефективності такої взаємодії є додаткові можливості досягнення соціально-економічних ефектів у розвитку регіону за умов росту інвестицій з бюджету, а для приватного бізнесу – можливості збільшення прибутковості та рентабельності капіталовкладень у реалізацію конкретного проекту.

Практично йдеться про форми реалізації інституту партнерства та розподілу можливих ризиків щодо здійснення того чи іншого фінансового проекту в регіоні [4, с. 63]. Ураховуючи викладене, ми запропонували механізм формування податкової стратегії розвитку регіону (рис.).

Зрозуміло, що запровадження таких форм взаємодії обов'язково супроводжується виникненням системи ризиків. Наприклад, для Західного регіону України характерним є розвиток рекреаційного господарства або створення інноваційного туристичного продукту в регіоні, що може супроводжуватися виникненням таких податкових ризиків:

- ризики управління рекреаційною інфраструктурою та забезпечення ефективності її функціонування;
- ризики, пов'язані із платоспроможністю потенційних споживачів послуг (незбалансованість пропозиції туристичних послуг населенню та платоспроможного попиту на них);
- ризики інвестування, що виникають у разі зміни тарифної чи бюджетної політики.

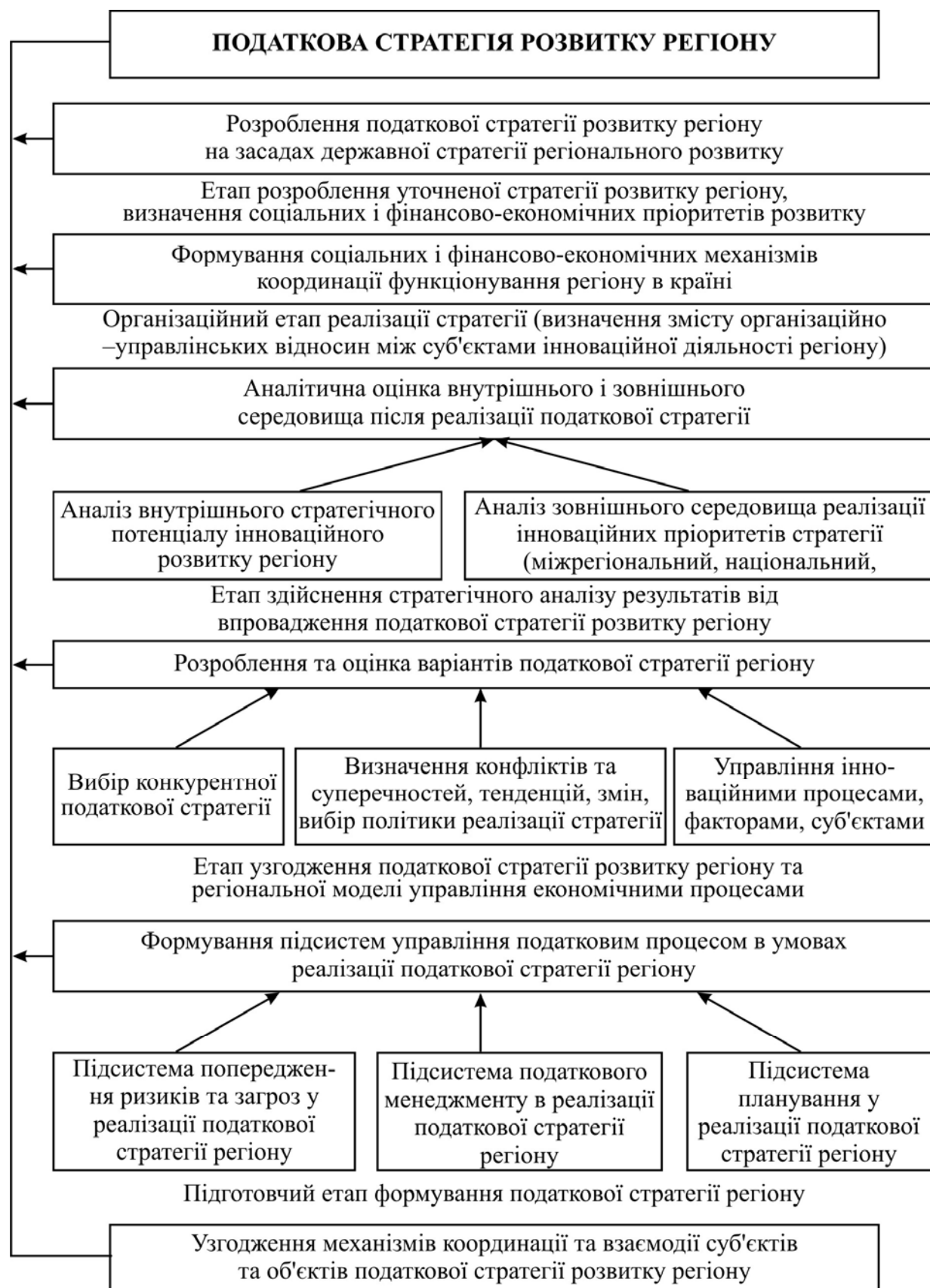

Рис. Механізм формування податкової стратегії розвитку регіону

Відповідно кожна сторона має різні можливості управління цими ризиками, що потребує формування відповідного механізму їхнього розподілу. Потребують розвитку такі організаційно-управлінські форми взаємодії бізнесу та регіональних органів влади, які дають можливість:

- з'ясувати наявні перешкоди та бар'єри у реалізації конкретних проєктів;
- визначити шляхи використання наявних конкурентних переваг у розвитку регіону;
- мінімізувати можливі негативні впливи, обмеження, ризики; узгодити напрями створення та розвитку перспективних зон підприємницької активності;
- визначити перспективні види діяльності;
- створити сприятливі умови розвитку людського потенціалу загалом.

Йдеться насамперед про здійснення системи заходів консультатійного, інформаційного характеру, конференцій тощо, спрямованих на визначення та подолання наявних конфліктних ситуацій у процесі оподаткування.

Висновки. З метою раціонального використання наявного ресурсного потенціалу розвитку територій можливим є запровадження інститутів самоорганізації, що водночас є важливою формою підвищення активності територіальної громади. Це стосується і вибору моделі взаємодії бізнесу та органів влади на регіональному рівні, обґрунтування податкових механізмів реалізації пріоритетів розвитку регіонів. Їхньому впровадженню має сприяти вирішення низки завдань:

- здійснення моніторингу фінансово-економічного розвитку регіону;
- визначення податкового потенціалу регіону та оцінювання програмного забезпечення інноваційного та науково-технічного розвитку регіону в умовах реалізації вимог СОТ та ЄС;
- розроблення організаційно-економічних засад забезпечення конкурентоспроможності регіону;
- формування адекватного завданням стратегії фінансово-економічного механізму фіскального забезпечення регіону;
- здійснення стратегічного планування і прогнозування розвитку регіону, окремих сфер та галузей господарства регіону.

Така постановка завдань дасть змогу визначити перспективні напрями оподаткування на регіональному рівні.

Література

1. **Стратегическое** управление: регион, город, предприятие / под ред. Д.С. Львова, А.Г. Гранберга, А.П. Егоршина; ООН РАН, НИМБ-ЗАО. – М. : Изд-во "Экономика", 2004. – 605 с.
2. **Онищенко В.О.** Развитие продуктивных сил і регіональна економіка / В.О. Онищенко, О.В. Комеліна та ін. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Eir/2009_1/3-9.pdf.
3. **Алимов О.М.** Стратегічний потенціал – сукупні можливості національної економіки по досягненню цілей збалансованого розвитку / О.М. Алимов, В.В. Микитенко // Продуктивні сили України. – 2006. – № 1. – С. 135-150.
4. **Мырынюк А.Н.** Преимущества и общие формы взаимодействия властных органов управления и бизнес-структур / А.Н. Мырынюк // Микроэкономика. – 2008. – № 4. – С. 62-67.

Савчук О.Я., Савчук Н.В., Савчук О.О. Механизм формирования налоговой стратегии региона

Раскрыта проблематика стратегии и политики системы местного налогообложения в контексте углубления процессов регионализации Украины. Разработана модель механизма формирования налоговой стратегии региона. Установлено, что для рационального использования имеющегося ресурсного потенциала развития территорий возможным является внедрение институтов самоорганизации, которая является важной формой повышения активности территориального общества. Это касается

и выбору модели взаимодействия бизнеса и органов власти на региональном уровне, обоснование налоговых механизмов реализации приоритетов развития регионов.

Ключевые слова: налоги, налоговая политика, местное налогообложение, механизм налоговой стратегии.

Savchouk O.Ya., Savchouk N.V., Savchouk O.O. The mechanism of forming of tax strategy in region

Explanation of problem of strategy and policy of local taxation is in the context of expansion of development of regions of Ukraine. The model of mechanism of forming of tax strategy of region is invented. It is set that for the rational use of present resource potential of development of territories possible is introduction of institutes of samoorganizacii which is the important form of increase of activity of territorial society. It touches and to the choice of model of co-operation of business and organs of power at regional level, ground of tax mechanisms of realization of priorities of development of regions.

Keywords: taxes, tax policy, local taxation, mechanism of tax strategy.

УДК 336.479:330.318

Доц. І.С. Скоропад, канд. екон. наук;
студ. Л.В. Кулак – НУ "Львівська політехніка"

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Проаналізовано основні проблеми пенсійного страхування громадян, зокрема демографічну ситуацію, та виявлено переваги і вади можливих варіантів їхнього вирішення; наведено переваги недержавного пенсійного забезпечення та стан його розвитку на сьогодні. Встановлено, що недержавне пенсійне забезпечення має низку переваг: недержавний пенсійний фонд не може стати банкрутом, тобто кошти завжди в безпеці; податковим законодавством визначено пільги для вкладників у недержавні пенсійні фонди; розмір майбутньої пенсії – це не просто сума внесків, а ще й інвестиційний дохід, який одержується при вкладенні коштів в різні види фінансових інструментів, що знову ж таки мінімізує ризики.

Ключові слова: пенсійна система, пенсійна реформа, пенсія, недержавне пенсійне забезпечення.

Постановка проблеми. Недосконалість пенсійної системи України, на жаль, на сьогодні є надзвичайно актуальним питанням, адже створення належної тривірневої системи пенсійного забезпечення так і не відбулося. На сьогодні кожна шоста гривня державного бюджету України йде на виплату пенсії, яка все одно не убезпечує від бідності, а демографічні прогнози залишаються невтішними: кількість пенсіонерів щорічно збільшується, а кількість працюючих навпаки – продовжує скорочуватись.

Аналіз останніх досліджень і результатів. Вагомий внесок у формування національної концепції пенсійного забезпечення зробили С. Березіна, І. Ярошенко, В. Геєць, В. Гордієнко, Ю. Драбкина, Б. Зайчук, С. Злупко, В. Колбун, Л. Ларіонова, Е. Лібанова, Б. Надточій, Ю. Палкін, М. Папієв, І. Сахань, С. Сивак, Б. Сташків, Н. Тихоненко, О. Хмелевська, Л. Чернова, В. Яценко та інші. Вони досліджують основні поняття системи пенсійного забезпечення, аналізують нормативно-правову базу її існування, досвід зарубіжних країн у цій галузі, аналізують питання створення недержавних пенсійних фондів тощо. Проте ці питання продовжують залишатися актуальними, невичерпаними і потребують подальшого дослідження, адже зачіпають інтереси не тільки пенсіонерів, а й молоді, тобто всього населення.